

Skarre-navnene på Nordmors

Bent Søndergaard

DER FINDES på det nordligste Mors en række stednavne, der er karakteriseret ved, at deres første sammensætningsled er Skar(re): Skarrehøj, Skarregård, Skarreborg, Skarrehage, Skarresøer og landsbynavnet Skarum (Alsted sogn).

Det er imidlertid mere end tvivlsomt, om alle disse navne har samme oprindelse; og vi skal i den følgende undersøgelse søge at udrede de sammenfiltrede tråde i overleveringen.

Af denne navnegruppe lader Skarrehøj sig sikrest udskille som et "uægte" Skarre-navn. Navnet skrives nemlig i den ældste kilde, præsteindberetningen 1638: Skaarshøy, og markbogen har også en skrivemåde, der dækker denne udtale. Først i de yngre kilder, fra og med Schades Mors -beskrivelse fra 1811, træffes formen Skar(r)ehøj.

Ud fra de to ældste skrivemåder må navnet tolkes som Skårhøj = højen med skåret, kløften. (S optræder i kompositionsfugen mellem første og andet sammensætningsled ikke så sjældent vilkårligt. Man kan derfor ikke altid tillægge dette nogen værdi i tolkningen).

Skårhøj er da også et almindeligt forekommende højnavn i Thisted amt. Det findes for eksempel i følgende sogne: Outrup, Solbjerg, Kallerup, Nors. Jfv. også det på udskiftningskort for Sundby Mors forekommende navn: Skaare Klit. Betydningsmæssigt minder navnet om det stærkt udbredte højnavn Kløvenhøj (Kløvthøj, Klønhøj) = den kløvede høj, og navnegivningsårsagen er da også den samme.

(Det er for navneforskningen et irrelevant spørgsmål, hvorledes kløften eller skåret i disse høje er fremkommet. Det er et arkæologisk spørgsmål. Professor Glob har til undertegnede oplyst, at forklaringen ikke overalt er den samme. I visse tilfælde kan højen være kastet således og eventuelt rumme en dobbeltbegravelse. I andre tilfælde er fordybningen fremkommet ved sekundære udgravninger, og i praksis er det umuligt at skelne mellem de to former ved uodgravede høje).

Foruden de lydlige argumenter, der taler for den ovenfor omtalte udlægning af Skår(s)høj, understøttes denne også af, at der i lighed med andre Skårhøje forekommer en kløft i højens midte (se afbildningen i Trap: Thisted amt 5. udg. side 251).

At der oprindeligt ikke har været nogen sammenhæng mellem dette navn og Skarre-navnene i samme sogn ses af præsteindberetningen 1638, der for dette sogns vedkommende har en præcis dialektgengivelse. Indberetteren skriver nemlig *Skarreagaar*, men - som ovenfor nævnt - *Skaarshøy*.

Formelt er der mulighed for, at forleddet i det sidste navn kan være et mandsnavn i ejefald, og tolkningen har den fordel, at den på en "naturlig" måde forklarer forekomsten af s, jf. ovenfor. I så fald er det nærliggende at antage, at navnet er Skor(re) = Skarre, som i Danmarks gamle Personnavne netop afledes af skår indsnit, fuge og således er samme ord som skår i den første tolkning. Men vil man fastholde den sidste tolkning og samtidig forkaste den nedenfor givne tolkning af Skarre, skylder man at

redegøre for, hvorfor udtalen af det i så fald samme navn er forskellig i Skarregård og Skår(s)høj i 1638-kilden.

Rimeligst forekommer det at opfatte Skårhøj som den oprindelige navneform, som senere på grund af de mange Skarre-navne i sognet ved attraktion er blevet "opsuget" i disse på et senere tidspunkt, et almindeligt forekommende fænomen inden for stednavne, jf. for eksempel at to så kendte ing-navne i Thisted amt som Sjørring og Dissing begge er uoprindelige, idet sidsteleddet er -ende.

Før vi kan udtale os om årsagen til overgangen fra Skårhøj til Skarrehøj, må vi analysere de egentlige Skarre-navne. Hovednavnet er her Skarregård, idet de andre navne formodentlig er afledt heraf. De ældste skriveformer er *1406 Skarwe og *1487 Skaregard.

Den ældste forms rigtighed forudsat, må forleddet tolkes som fuglenavnet skarv = ålekrage (med senere lydudvikling (progressiv assimilation) af rv til rr). Vil man forkaste denne form, hvad der næppe kan være grund til, kan man fastholde, at forleddet udgøres af personnavnet Skarre, jf. ovenfor.

Det store spørgsmål er, om landsbynavnet Skarum, hvis ældste former er *1415 Skarm og *1422 Skarem, bør tolkes i sammenhæng hermed, hvad der næppe er nødvendigt. Den geografiske afstand er så stor, at der ikke behøver at foreligge påvirkning, og forleddenes lydlige lighed kan være tilfældig. Alligevel skal *muligheden* for en forbindelse drøftes her.

Professor Hald skriver i disputatsen *De danske Stednavne på -um* side 92, uden for øvrigt at give argumenter, at Skarum næppe er et oprindeligt umnavn, men et glda. *Skarmæ af uvis oprindelse. Hvorfor ville det være umuligt at opfatte Skarum som et regulært umnavn, hvis førsteled i lighed med Skarre-navnene kunne være fuglenavnet skarv med senere bortfald af v, eller eventuelt være det neutrale navneord skar = skår (om en mulig lydlig indvending se ovenfor under Skårhøj) eller måske femininumordet *skar = rand, kant, se *Nudansk Ordbog* under Skarrild?

Denne undersøgelse har indtil nu villet sandsynliggøre, at der oprindeligt har eksisteret et højnavn Skårhøj og uafhængigt heraf en navnegruppe, hvis førsteled er fuglenavnet skarv, grupperet omkring Skarregård. Skarums sammenhæng hermed er diskutabel. Senere er disse navne sammensmeltet til én gruppe, men udviklingen standser ikke hermed.

Allerede hos Schade findes der nemlig følgende navnetolkning: "I Skarehøj skal, efter Sagnet, en Kong Skare være begravet, og efter ham har Skaregaard, maaske og Skarum By, sit Navn" (side 92). (Mærk at allerede Schade knytter Skarum til Skarre-navnene). Vi tror, som allerede tidligere nævnt, ikke, at dette kan være navnegivningsårsagen. Sagnet er snarere af senætiologisk (navneforklarende) karakter. So m et andet eksempel på denne vidt udbredte tendens henvises til undersøgelsen. To højnavne på Mors, Salgjerhøj og Harrehøj, i denne årbog 1964, side 440-41. Om muligheden af at fastholde tolkningen som personnavn se ovenfor.

Rigtigheden af den her opstillede hypotese forudsat - svaghederne i den er påpeget, ligeledes mulighederne for afvigende tolkninger - synes vi at kunne skimte omridsene af følgende udvikling.

Et stednavn med forleddet Skår- og flere deraf uafhængige navne med forleddet Skarv- er på grund af

lydlig lighed sammensmeltet. Sluttelig er de blevet opfattet som personnavn, idet de er blevet sammenkædet med en på egnen eksisterende sagntradition om en konge ved navn Skarre.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1966, side 210-213).